

Assaig

Comunicar de forma col·lectiva les agitacions de la transició

Un assaig ambiciós, barreja d'investigació i de crònica crítica de la història de la comunicació i la política a l'Espanya moderna, recupera la tasca del grup Vídeo-Nou / Servei de Vídeo Comunitari

IGNASI FRANCH

L'investigador i artista Daniel Gasol ha aportat un contundent qüestionament de les que van ser les narratives oficials, tranquil·litzadores i idealitzades, sobre la transició espanyola: *Història no oficial durant la hipotètica Transició: el cas Vídeo-Nou / Servei de Vídeo Comunitari* (Raig Verd Editorial). El resultat és un llibre desbordant que es mou entre el context general de la política, la cultura i la comunicació a l'Estat i el cas particular d'un col·lectiu que va mirar d'habitar i expandir les esclotxes de llibertat d'expressió que apareixien amb la mort -o transfiguració?- del franquisme.

El volum crida l'atenció també en l'aspecte formal. La maquetació és densa, plena d'estímul gràfics i textuals que emfatitzen la construcció d'un relat polifònic. Gasol explica que "el llibre està pensat com un *fanzine* de l'època i també com un llibre que no tingui un principi i un final, que sigui obert". Els materials també són diversos: es conjuga la crònica històrica amarada de reflexió personal amb la in-crustació d'entrevistes i altres documents.

Una explosió d'entusiasme

Gasol recorda que va descobrir el treball de Vídeo-Nou / Servei de Vídeo Comunitari a la facultat de Belles Arts, quan la professora Maite Minou va parlar-li d'aquest grup. La història d'aquest col·lectiu de persones que provenien de camps diversos, com l'arquitectura, va interessar-li. "El seu objectiu era repensar els canals de comunicació, posar en valor la comunicació entre les persones, després de 40 anys de franquisme en què els missatges eren unidireccionals i molt edulcorats".

Gasol va acabar dedicant a aquest col·lectiu una investigació que ha durat cinc anys. "S'havia prestat atenció al grup, però

no s'havia aprofundit a fons en tota la seva producció i en el retrat que va fer de la transició", considera. L'autor d'*Art (in)útil* fa referència, per exemple, als materials en què el grup es va fer ressò d'una vaga de benzineres impulsada pel sindicat CGT. "Aquests documents ajuden a entendre que la transició va ser molt convulsa, amb morts als carrers. Són molt importants per rellegir aquesta història, el pacte d'oblit, la manera com el franquisme penetra les institucions fins al dia d'avui...".

A parer de Gasol, la primera època del grup és una altra mostra de l'"explosió històrica d'entusiasme de mitjan anys setanta del segle passat, un moment en què es va creure que tot era possible". Vídeo-Nou / Servei de Vídeo Comunitari s'emmarcaria en aquest període que va ser "extremadament brillant a l'hora de pensar alternatives de vida, en què es posa en qüestió la família nuclear i els models de gènere, o s'intenten repensar els models d'organització a la feina".

Les pràctiques del grup van traspuar la vocació de fer un periodisme i un documentalisme que provés coses, que mirés d'assegurar-se que els ciutadans fossin sobirans. "El grup documenta i enregistra en vídeos, en diapositives i en altres imatges tota mena de coses que passen al carrer", recorda Gasol. I no solament documenta, sinó que vol incentivar el diàleg: "Van anar als mercats a preguntar als veïns sobre les condicions dels barris i van muntar un petit vídeo amb un monitor en un cotxe davant del mercat. Volien treballar aquestes àgores públiques després d'una dictadura en què les opinions es mantenien en l'àmbit domèstic".

I arriba el desencís

El treball de Vídeo-Nou / Servei de Vídeo Comunitari era representatiu d'un moment d'auge de les expressions i les organitzacions en clau cooperativa i col·lectiva. El grup, per exemple, va néixer de manera informal i es va constituir en cooperativa arran dels encàrrecs que rebia de les Administracions. El col·lapse del projecte pot servir com una nova il·lustració de les dinàmiques del *desencanto* posterior a l'entusiasme.

En primer lloc, el cas del col·lectiu escenifica l'afebliment de moltes estructures independents o autogestionades, de molts activistes i de professionals de diversos àmbits, que van ser abduïts o co-

optats pels partits o les institucions. El mateix grup reflecteix algunes d'aquestes situacions en els seus treballs. Gasol explica que Vídeo-Nou va documentar "com l'Ajuntament intenta fagocitar els ateneus populars. I com, arran de la creació del primer centre cívic, hi ha una gran manifestació veïnal on es reclama que els centres cívics funcionin sota gestió popular". Gasol considera, que, després de signar un conveni amb l'Ajuntament, el grup desenvolupa unes pràctiques més institucionals, però interessants. Després el grup es dissemina i alguns dels seus membres acaben a Televisió de Catalunya.

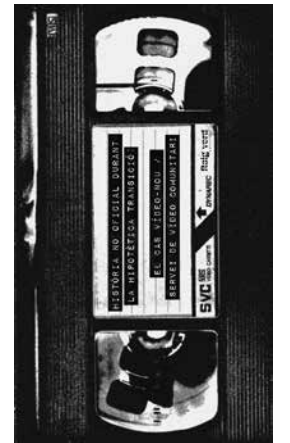
La desaparició del grup també escenifica les fragilitats de maneres de fer alternatives a la primacia de l'empresa privada amb ànim de lucre, d'estructura jerarquitzada, complementada pel sector públic. Per a Gasol, és important que s'admeti que "hi ha altres maneres de fer a les quals no es dona importància en la història oficial de la política, però tampoc en la història oficial de l'art, tan centrada en l'autoria. I són maneres de fer que estan renaixent ara". Un motiu més, segons l'autor, per revisar "l'època de la transició, per pensar i repensar el que es va fer des d'un present, des d'una contemporaneïtat que està determinada per aquesta mateixa transició".

Un relat de misteri

El relat històric de Gasol acaba tenint una ramificació quasi forense, de relat de misteri. En les entrevistes dutes a terme a diversos membres de Vídeo-Nou / Servei de Vídeo Comunitari, es parlava d'una sotració de diners per part d'un membre de la cooperativa, Esteban Escolar, que ha mort recentment. Aquest cop econòmic va fer vessar el got d'un grup afeblit per

l'esgotament, pel treball voluntarista o mal remunerat. "El col·lectiu no sabia res d'aquesta persona des de feia molt de temps, però el vaig localitzar i ell va reconèixer la sotració. És un final quasi novel·lesc", explica l'investigador i artista.

L'autor del llibre també considera que aquest afer intern escenifica el valor i la dificultat de les pràctiques comunitàries i col·lectives: "Pensem molt en el posar-se d'acord de manera senzilla, però el treball grupal requereix moltes hores de cedir, d'entendre la resta, d'empatitzar...". Arran d'aquesta investigació, el Macba ha fet una segona digitalització de treballs del col·lectiu que l'investigador ha estudiat. Gasol prepara una exposició sobre Vídeo-Nou i altres grups que veurà la llum el 2026.

HISTÒRIA NO OFICIAL DE LA HIPOTÈTICA TRANSICIÓN

Daniel Gasol
Raig Verd Editorial, 2024
480 pàgines. 24,90 €

Un fotograma de 'Los jóvenes de barrio', gravat el 1982 a Canyelles. VÍDEO-NOU

El llibre, pensat com un 'fanzine' de l'època, explica la tasca del grup de vídeo cooperatiu que va documentar la vida al carrer als anys 70